

עיר וקדיש מזו שמיא נחית

ט"ל תשבת מפי זרעו

ספר

מאמרי רשב"י

סוכה חגיגה

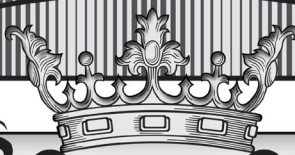
בזוהר דא יפקון מן גלותא ברחמי

והמשכילים יזהרו כלזוהר הרקיע

חוברת מספר 78

תמוז תשע"ד - עיה"ק בית שמש תובכ"א

ספר מאמרי רשב"י

סוכה-חגיגה

בו יבואו ליקוט מאמרי רבי שמעון בר יוחאי ע"ה, מש"ס בבלי כסדר המאמרים, עם פירושי רש"י ועוד, מפוסק ומחולק לקטעים, למען ירוץ הקורא בו, כי מלבד מעלת לימוד הזוהר הקדוש אשר בונה בשמים עליותיו עוד יש מעלה עצומה לידבק בדברי אדונינו הרשב"י זיע"א בכל מקום, אשר עליו נאמר: "רבי שמעון דנהיר כל עלמא באורייתא" (זוהר ח"א קנ"ו.) כדי להמשיך נשמתו אצלנו, ולעורר תפילתו לפני אדון כל בעד דורינו השפל הזה למען הקים השכינה מעפרא ולגאלינו ולפדותינו לתשועת עולמים. ובוודאי על ידי כן יתקבלו התפילות ברצון וברחמים, כמו שכתב בספר חסידים (סימן רכ"ד), וז"ל: וכל האומר דבר שמועה מפייהם הם מתפללים עליו שם ומליצים טובה עליו, עכ"ל.

יוצא לאור על ידי "מפעל הזוהר העולמי"
בעיה"ק בית שמש תובב"א
חדש אדר תשע"ב לפ"ק

הוצאת:

שע"י "חברה מזכי הרבים העולמי" מפעל עולמי להצלת הדת

מיסודו של הגה"צ רבי שלום יהודה גראס
כ"ק מרן אדמו"ר מהאלמין שליט"א

MIFAL HAZOHAR HOILUMI
CIO CHEVREH MAZAKEI HARABIM HOILUMI
Under The Supervision Of Rabbi Sholom Yehuda Gros
The Head Of The Rabbinical Court Of Holmin

מצוה גדולה לזכות את הרבים

ולפרסם ספרי הזוהר היומי

בבתי כנסיות, בבתי מדרשות, בשמחות, לכל החברים וידידים,

ולכל אחד ואחד מישראל, לקרב הגאולה שלימה בב"א

וכל המזכה את הרבים זוכה לבנים צדיקים

ולכל ההבטחות הרשב"י זיע"א

מכתבי הסכמה מגדולי ישראל, כבר באו בדפוס בשאר
הספרים שהוצאנו לאור - וזכרון אחד עולה לכאן ולכאן

מפעל הזוהר העולמי

רחוב נחל לכיש 24/8

רמת בית שמש ארץ ישראל

טל: 054-843-6784 / פקס: 02-995-1300

עימוד ועיצוב ספרים מקצועי

'מקראי אור'

052-7615936

yoel32@neto.net.il

תוכן הענינים

ז	פסול לולב הגזול משום מצוה הבאה בעבירה
ט	מעלת מאכל ובמשתה בחג
ט	כל המצוות אין יוצאין בהם אלא דרך גדילתן
י	בכח הצדיקים לפטור את העולם מן הדין
יא	בני עלייה מועטים
יב	השבת ניתנה בצינעא
יג	מחלוקת תנאים בדין בל תאחר
יד	מתי מותר להתגרות ברשעים
טו	כל מקום שגלו ישראל שכינה עמהם
טז	ברכת בנו של רשב"י
יח	מעוות לא יוכל לתקן
יט	תלמיד חכם שפירש

מפתח הש"ס

ט	סוכה דף מה עמוד ב
יב	ביצה דף טז עמוד א
יג	ראש השנה דף ד עמוד א
יד	מגילה דף ו עמוד ב
טו	מגילה דף כט עמוד א
טז	מועד קטן דף ט עמוד א
יח	חגיגה דף ט עמוד א
יט	חגיגה דף ט עמוד ב

תורת הזוהר הקדוש בלשון הקודש

מפי הרב: אריה א. ברדה

18

השיעור היומי 256-270

בשיתוף מפעל הזוהר העולמי
בראשותו של הרב"ג ר' שלום יהודה גרס
כ"ק מרן האדמו"ר מהאגמין שליט"א

ניתן להשיג את סדרת הדיסקים
בטל: 054-4577956
054-8436784

10 ש"ח
לתרומת
הרשב"י

סדרת תורת הזוהר
לימוד הזוהר היומי. 20 דקות
כל הזוהר נלמד במשך 3 שנים
לצפייה: YouTube ב"אריה ברדה"

© כל הזכויות שמורות אין להתחילק

שמעו והרי נמשכים

תורת הזוהר הקדוש בלשון הקודש

מפי הרב: אריה א. ברדה

20

השיעור היומי 286-300

בשיתוף מפעל הזוהר העולמי
בראשותו של הרב"ג ר' שלום יהודה גרס
כ"ק מרן האדמו"ר מהאגמין שליט"א

ניתן להשיג את סדרת הדיסקים
בטל: 054-4577956
054-8436784

10 ש"ח
לתרומת
הרשב"י

סדרת תורת הזוהר
לימוד הזוהר היומי. 20 דקות
כל הזוהר נלמד במשך 3 שנים
לצפייה: YouTube ב"אריה ברדה"

© כל הזכויות שמורות אין להתחילק

שמעו והרי נמשכים

מאמרי רשב"י

סוכה - חגיגה

מאמרי רבי שמעון בר יוחאי

סוכה

סוכה דף כט עמוד ב

משנה. לולב [א] הגזול [ב] והיבש [ג] פסול [ד] וכו'. גמרא. קא פסיק ותני [ה] לא שנא ביום טוב ראשון [ו] ולא שנא ביום טוב שני [ז], בשלמא יבש [ח] הדר בעינן וליכא, אלא גזול בשלמא יום טוב ראשון דכתיב "לָכֶם" [י] (ויקרא כג, מ) משלכם אלא ביום טוב שני אמאי לא [יא]. אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, משום דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה [יב], שנאמר [יג] "וְהִבַּאתֶם גְּזוּל וְאֵת הַפֶּסַח וְאֵת הַחֹלֶה"

פסול לולב הגזול משום מצוה הבאה בעבירה

ביאור המאמרים

ה. פסול (רש"י). פירוש, מדקתני פסול סתמא, וקתני של אשרה ושל עיר הנדחת דלא סגי' דלא ליפסיל לכל ז' דהא כתותי מכתת שיעורא (הידושי הריטב"א).

ו. דחיוביה מדאורייתא (רש"י).

ז. דליתיה בנטיילת לולב אלא מדרבנן, ד"ביום הראשון" כתיב (רש"י). "יום טוב שני" לאו דוקא, דיום טוב שני כיום טוב ראשון הוא לכל דבר שהרי מספק ראשון הוא נעשה וכל חובת ראשון עליו, אלא אין הכונה אלא לומר לא שנא יום ראשון ולא שנא שאר הימים, וזה שתפש בלשונו "יום טוב שני" מפני שכל הימים לענין לולב יום טוב הם (בית הבחירה למאירי).

ח. פסול בדרבנן נמי, כיון דמצוה הוא משום זכר למקדש בעינן הדור מצוה (רש"י).

ט. מהיכא תיתי למיפסליה (רש"י).

י. אע"ג דקרא גבי קרבן כתיב הוא הדין בכל מצות דהוה מדאורייתא כדמוכח בריש הגזול קמא הרי שגזול סאה של חיטים וטחנה ואפאה והפריש ממנה חלה אין זה מברך אלא מנאץ (תוספות הרא"ש).

יא. שנאמר "וְהִבַּאתֶם גְּזוּל וגו'" דאשכחן קרא דאוסר להביא מצוה בעבירה (רש"י).

א. לולב כף של תמרים, והדר תני הדס וערבה באפי נפשיהו (רש"י).

ב. גזול פסול, "וְלִקְחֶתֶם לָכֶם" (ויקרא כג, מ) כתיב, משלכם (רש"י).

ג. יבש דבעינן מצוה מהודרת, דכתיב "וְאֲנֹהוּ" (שמות טו, ב). פירוש, פסולו לפי שאינו הדר כדאיתא בהדיא בגמרא בכמה דוכתי. ומה שאמרו בירושלמי משום "לא תתלים יתללו ית" (תהלים קטו, יז) לשון צחות הוא, כדרך שאמרו גבי שופר שהפכו ותקע בו משום שנאמר "מִן הַמֶּצַר קָרָאתִי יְהוָה" (תהלים קיח, ה) והטעם מפרש בגמרא (ר"ה כ"ז ב') שהוא נפסל משום דבעינן דרך העברתו, אלא דאורחא דתלמודא דבני מערבא הוא בהכי למיתן כעין סניפי טעמים מן הכתוב לדינין של תורה (הידושי הריטב"א).

ד. פירשו בגמרא בגזול, שביום טוב ראשון פסול מן התורה מדכתיב "לָכֶם" משלכם, אבל שאר הימים פסול מדרבנן מפני שהיא מצוה הבאה בעבירה וביבש פירשו בו הטעם משום דבעינן הדר וליכא, ופיסולן של שניהם פוסל בכל הימים לפי שיטת משנה זו כמו שנבאר זה משום מצוה הבאה בעבירה וזה מפני שאין כאן הדר (בית הבחירה למאירי).

(מלאכי א, יג), גזול דומיא דפסח^[ב], מה פסח לית ליה תקנתא^[ג] אף גזול לית ליה תקנתא, לא שנא לפני יאוש ולא שנא לאחר יאוש^[ד], בשלמא לפני יאוש "אָדָם פִּי יִקְרִיב מִפֶּסֶם" (ויקרא א, ב) אמר רחמנא ולאו דידיה הוא, אלא לאחר יאוש הא קנייה ביאוש, אלא לאו משום דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה. ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי^[ה], מאי דכתיב "פִּי אֲנִי ה' אֱהָב מִשְׁפָּט שֵׁנָא גְזוּל בְּעוֹלָה"^[ו] (ישעיהו סא, ח), משל^[ז] למלך בשר ודם שהיה עובר על בית המכס, אמר לעבדיו, תנו מכס למוכסים. אמרו לו, והלא כל המכס כולו שלך הוא. אמר להם, ממני אלמדו כל עוברי דרכים ולא יבריחו עצמן מן המכס. אף הקדוש ברוך הוא אמר,

ביאור המאמרים

על ידי עבירה שהרי בזה לא מכבד רק הקב"ה שהכל שלו, ולכן מביא אידך מימרא דר"י דאפילו בעולה שגם כן הכל שלו כמו שהבאתי לקמן גם כן הקב"ה שונא גזול, ואם כן הוא הדין לעשות בו מצוה (ערוך לנר).

זו. בעולות שאתם מביאין לי אני שונא את הגזול שאתם גוזלים אותם, ואף על פי שהכל שלי, ואף מתחלה שלי היתה (רש"י). ופירש המהרש"א בחידושי אגרות, דלכך נקט בקרא קרבן עולה שכולה כליל והכל שלו, אבל חטאת ואשם ושאר קרבנות וודאי דגזילה גמורה היא כיון דנאכלין, ולא הוה דומה למשל כלל, וזהו שדקדק רש"י לפרש ואע"פ שהכל שלי ואף מתחילה שלי כו' ר"ל שהכל שלי שכולה קריבה לגבוה ומתחילה עולם ומלואו שלו הוא והוי ממש דומה למשל. וכן פירש ברי"ף בעיני יעקב דלא מבעיא בשאר קרבנות שהקב"ה שונא גזול כיון שנאכל מהם אלא אפילו בעולה שכולו כליל למזבח והוי כולו לד' הוה אמינא דלא שייך בזה גזול קמ"ל.

יז. לכאורה אין המשל דומה להנמשל, דהתם אין מובן למה יתן המלך מכס אבל הכא מסברא גם כן אין לקבל הגזילה לקרבן. ואמרת בזה שרמזו חז"ל להביא דאיתא במדרש וברש"י (פ' ויקרא) דלכך בעולת בהמה כתיב "הַקָּרֵב וְהַפְּרָעִים יִרְחֹץ בְּמַיִם" (ויקרא א, יג) ובעוף "וְהַסִּיר אֶת מְרֵאתוֹ בְּנִצְתָהּ וְהִשְׁלִיךְ אֹתָהּ אֶצְל המִזְבֵּחַ קִדְמָה אֶל מְקוֹם הַדָּשָׁן" (ויקרא א, טז) משום שניזונו מן הגזול, ושם בודאי ליכא איסור גזול דהא הבריאה כן היתה שיוון העוף מגזילות אלו והרי זה דומה להנמשל כיון שכך הוא רצון הבורא אין בו גזול אעפ"כ ה' שונא גזול בעולה לכן והשליך כו', רק הגמרא מייתי דרשא דהכא אגב גררא כנ"ל (שפת אמת).

יב. מדלא סמיך גזול אצל חולה דאית ליה נמי תקנתא שיחזור ויבריא ויתרפא וסמיך גזול אצל פסח משום הכי דריש ליה הכי (חתם סופר). ובערוך לנר כתב: המהר"ם פירש דדרש כן מדלא הקדים חולה לפסח, ולא ידעתי דיוק בזה אם מקדים זה או זה. ועיין בכפות תמרים שדחק גם כן מהיכא דרש כן. ולענ"ד אפשר לומר דרייק שהרי נראה מהכתוב שלא הקריבו פסח לבד אלא גם שאר בעלי מומין כמו שאמר הכתוב במלאכי שם "כִּי תִגִּישׁוּן עֹרֶר" וגו' וא"כ למה אמר הכא "וְאֵת הַפֶּסֶחַ" ולא אמר סתם ואת אשר מום בו, ולכן דרש דקמ"ל דגזול דומיא דפסח דאין לו תקנה, מה שאין כן אם היה אומר סתם בעלי מומין דיש בהם שיש להם רפואה.

יג. אין לו תקנה לאחר זמן להקריבו, שהרי מום קבוע עולמית הוא (רש"י).

יד. אף גזול ילפינן מינה דאין לו תקנה לאחר זמן ואפילו ביאוש דשמעינן ליה למריה דמייאש ואמר 'ווי ליה לחסרון כיס', ואף על גב דלענין מקני אמרינן בבא קמא (סח, א) דקני ליה ביאוש והוי דידיה, ואפילו הכי אקרובי למזבח לא (רש"י).

טז. מה דמייתי גם מימרא זו, בלא מה שיש לומר מפני שהוא מענין אחד, יש לומר עוד דהוצרך להביא לפרש טעם דמתניתין דלכאורא מהא דגזול דומיא דפסח אכתי אין ראייה דשייך מצוה הבאה בעבירה גם לענין מצות לולב, דדלמא דוקא גבי קרבן שונא הקב"ה גזול ונחשב מצוה הבאה בעבירה משום דיש בו גם כן אכילת הדיוט דמתורה ושלמים הבעלים אוכלים ומחטאת ואשם עכ"פ הכהנים, אבל אכתי מנא לן דנפסל לעשות מצוה שאין בה הנאת אדם גם כן כשכא

"אני ה' שנא גזל בעולה", ממני ילמדו בני ויבריחו עצמן מן הגזל. אתמר נמי^[ח], אמר רבי אמי, יבש פסול מפני שאין הדר, גזול פסול משום דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה. ופליגא דרבי יצחק, דאמר רבי יצחק בר נחמני אמר שמואל, לא שנו^[ט] אלא ביום טוב ראשון, אבל ביום טוב שני מתוך שיוצא בשאול^[כ] יוצא נמי בגזול.

סוכה דף מה עמוד ב

אמר רבי ירמיה משום רבי שמעון בן יוחי ורבי יוחנן משום רבי שמעון המחזוי משום רבי יוחנן המכותי, כל העושה איסור לחג^[כא] באכילה ושתיה^[כב] מעלה עליו הכתוב כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן, שנאמר "אָסְרוּ חַג בְּעִבְתֵיכֶם^[כג] עַד קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ" (תהלים קיח, כז).

מעלת מאכל
ובמשה
בחג

אמר חזקיה אמר רבי ירמיה משום רבי שמעון בן יוחי, כל המצות^[כד] כולן אין אדם יוצא בהן אלא דרך גדילתן^[כה], שנאמר "עֲצֵי שִׁטִּים עֹמְדִים^[כו]" (שמות כו, טו). תניא נמי הכי, "עֲצֵי שִׁטִּים עֹמְדִים" שעומדים דרך גדילתן^[כז]. דבר

כל המצות
אין יוצאין
בהם אלא
דרך גדילתן

ביאור המאמרים

הוא דוגמת מזבח, ואכילה ושתיה שעליו דוגמת קרבן, וכמו שאמרו על הפסוק (יחזקאל מא, כב) "וַיִּדְבַר אֵלַי זֶה הַשְּׁלֶחַן אֲשֶׁר לִפְנֵי ה'". ובשם בנו ר' יעקב הוסיף לפרש, 'אסרו חג' על אור מקיף שמושכין בימי סוכות שיתקשרו בו, ו'חג' הוא לשון הקף.

כג. בהמות עבות ושמנות (רש"י).

כד. כגון קרשי המשכן, ועמודים, ולולב והדס וערבה (רש"י).

כה. התחתון למטה והעליון למעלה (רש"י).

כו. פירוש, ד"עומדים" מיותר דהא מפורש בכתוב אורך הקרש שתי ידות לקרש, ואתי עומדים לדרך גדילתן וכ"כ המהרש"א ביומא (וראה דברי המאירי בסמוך). אך יש לעיין מנא לן דבכל המצוות כן, דילמא דוקא בקרשים (שפת אמת).

כז. כל המצות כולן אין אדם יוצא בהן ידי חובה אלא כדרך גדילתן כגון נטילת לולב והדס וערבה ואתרוג וכיוצא באלו אינו יוצא בנטילתן אלא אם כן הוא נוטלן ראשון מלמעלה וזנבן מלמטה כדרך גדילתן שנאמר "עצי שטים עומדים" והיה לו לומר "ועשית את הקרשים עומדים" שהרי הענין שיהו הקרשים עומדים כדרך גדילת העצים (בית הבחירה למאירי).

יח. דטעמא דמתניתין בגזול ביום טוב שני משום מצוה הבאה בעבירה (רש"י).

יט. הגזול פסול (רש"י).

כ. דהא ביום טוב שני לא כתיב "לְקַח" למעוטי (רש"י).

כא. אגודה לחג (רש"י). וכתב המהרש"א בחידושי אגדות, לפירוש רש"י (באות הבאה) לשון 'איסור' לא ידעתי לפרש. וכתב, דלולי פירושו נראה ד'איסור' כמשמעו שעושה לו איסור וגדר במצות אכילה ושתיה בחג, דהיינו שלא לאכול אכילה גסה ושלא ישתכר יותר מדאי שאינו לשם שמים, והרי אותו מותר שלא אכל ושתה נחשב לו כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן.

כב. שקורא לחג עונג במאכל ומשתה, ויש אומרים, יום שלאחר החג (רש"י). ובבן יהוידע פירש (וכעין פירוש המהרש"א לעיל), כל העושה איסור לחג באכילה ושתיה, הכונה שאינו אוכל ושותה למלאות כריסו בשביל תאות גופו אלא אוכל ושותה לכבוד החג, שמקשר כונתו בהארת החג עם אכילה ושתיה. ועוד פירש שהכונה שאינו הולך לבתים אחרים אלא הוא אסור בביתו לאכול ולשתות עם אשתו ובניו ובני ביתו, מעלה עליו הכתוב כאלו בנה מזבח והקריב עליו קרבן, כי שלחנו של אדם שמכין בו לשם שמים

אחר^[כח], "עמדים" שמעמידין את ציפויין^[כט]. דבר אחר, "עמדים" שמא תאמר אבד סיברם^[ל] ובטל סיכויין^[לא], תלמוד לומר "עצי שמים עמדים" שעומדים לעולם ולעולמי עולמים.

ואמר חזקיה אמר רבי ירמיה משום רבי שמעון בן יוחי, יכול אני לפטור^[לב] את כל העולם כולו מן הדין^[לג] מיום שנבראתי עד עתה, ואילמלי אליעזר בני

בכח הצדיקים לפטור את העולם מן הדין

ביאור המאמרים

אלעזר כולו שני יסורין רבי אלעזר לא שכיב אינש בלא זמניה. וביותם נמי צריך לומר דהוה קים להו דהוה סובל יסורין. וכהאי לישראל אמרינן פרק הדר (עירובין סה, א) שאמר רבי אליעזר בן עזריה יכולני לפטור כל העולם כולו מן הדין (לטעון על כל ישראל לפני הקדוש ברוך הוא דבר שיפטור כולן מדינא לעתיד לבוא לומר שהן שיכורים ואין נתפשין על עונם - רש"י) מיום שחרב בהמ"ק עד עכשיו, ומסיק דהיינו מדין תפלה (אם דנין אותן על שלא היו מתפללין בכוונה, יכול אני לפטורן - רש"י), ליכא לפרושי כי הכא, אלא ר"ל יכולני בטענה לפטור אותם (מהרש"א חידושי אגדות).

לג. ומה שבאמת לא פטר הוא ואלעזר בנו, יש לומר דהקב"ה לא הסכים עמהם שלא רצה שיגרע זכותם בשביל חטאי העולם, וכמו שמצאנו גם ברבי ישמעאל שאמר בנדרים (סו א ע"ש) ונגעים (פ"ב מ"א) בני ישראל אני כפרתן שרצה לכפר על ישראל ועם כל זה לא מצאנו שבימיו נצולו ישראל מן הדין, והיינו גם כן מפני שהקב"ה לא הסכים עמו. אכן המפרש בדברי הימים (ב' כ"ז) הביא מאמר דהכא בלשון אחר וז"ל: וזהו שאמר רשב"י במסכת סוכה אלמלא יהיה אברהם אבינו מקבל עליו כל עונות הדורות עד לו אני הייתי מקבל עלי חטאי הדורות מאברהם עד לי ואם היה יותם בן עזיהו עמי היינו מקבלין עלינו מאברהם ועד סוף הדורות, עכ"ל. ועל פי גרסא זו אתי שפיר שלא היה יכול לפטור אם לא שאברהם היה פוטר תחלה ואם כן אין זה היה תלוי בו. אמנם בזהר פרשת ויחי בפסוק 'וְשָׁכַכְתִּי עִם אֲבֹתַי' (בראשית מז, ל) נראה דרבי שמעון באמת פטר בימיו את העולם מן הדין, דהכי אמר רבי שמעון שם: "אבל דא מהניא להו דאנא שכיח בעלמא ואנא סימנא וסמכא בעלמא דהא בחיי לא יתיב עלמא בצערא ולא אתון בדינא דלעילא", עכ"ל, הרי שפטר העולם מדין של עולם הזה ומדין של מעלה (ערוך לנר).

כח. פירש בערוך לנר, שדרשה זו וכן דרשה דלקמן אינה חולקת על דרשה ראשונה דדרך גדילתן, שברין זה לא מצאנו פלוגתא, אבל כל הדרשות אמת מדרגט הכתוב לשון זה דיש במשמעותו הני ג' דרשות. וכתב, שיש רמז בזה על ג' המעלות שנותן לימוד התורה שנכתבו בפסוק "ארוך ימים בימינה בשמאולה עשר וקבוד" (משלי ג, טז), ודרשו רז"ל (שבת סג, א) "ארוך ימים" וכל שכן "עושר וכבוד". והנה אם אנו רואים שבעולם הזה בעלי תורה אינם נכבדים אין זה אלא מפני שהעולם הפוך, כמו שאמר החכם (פסחים נ א) למי שראה שם עולם הפוך עליונים למטה ותחתונים למעלה, והשיב לו עולם ברור ראית, שרק על פי מעלת התורה והמצות נמדדים ונחשבים באמת מעלות בני אדם. והנה עצי שטים מרמזים על בעלי התורה שהתורה נקרא "עץ חיים", והיה קומתם י' אמות כקומת משה רבינו ארון התורה, ולכן כנגד כבוד שנותן לימוד התורה אמר "עומדים כדרך גדילתן" עליון למעלה ותחתון למטה, וכנגד עושר אמר "עומדים שמעמידין את צפויין" שהתורה מחזיק את הזהב שלא יאבד, וכנגד ארוך ימים שהוא בעולם שכולו ארוך ואמר "עומדים שעומדים לעולמי עולמים".

כט. הציפויין של זהב קבוע בהן במסמרות של זהב, כדכתיב 'וְאֵת הַקָּרְשִׁים תִּצְפֶּה זָהָב' (שמות כו, כט), ולא היה עושה טס ארוך כמדת הקרש, שיעמוד מאיליו (רש"י).

ל. משנגנו אהל מועד בטל לו עולמית (רש"י).

לא. תוחלתם ומבטם, כדמתרגמין "הַבֵּט נָא" (בראשית טו, ה) איסתי כען לשמיא.

לב. בזכותי אני סובל כל עונותיכם, ופותרן מן הדין (רש"י). והיינו שסובל עונותיהם ביסורין וצער שהיה לו ולבנו במערה כדאמרינן פרק במה מדליקין. ועוד אמרו בפרק הפועלים בכנו רבי

עמי^[ד] מיום שנברא העולם ועד עכשיו, ואילמלי יותם בן עזיהו^[ה] עמנו מיום שנברא העולם עד סופו^[ו].

בני עלייה
מועטים

ואמר חזקיה אמר רבי ירמיה משום רבי שמעון בן יוחי, ראיתי בני עלייה^[ז] והן מועטין^[ח], אם אלף הן אני ובני מהן, אם מאה הם אני ובני מהן, אם שנים הן אני ובני הן. ומו זוטרי כולי האי, והא אמר רבא, תמני סרי אלפי דרא הוה דקמיה קודשא בריך הוא, שנאמר "סְבִיב שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵי אֲלֶפֶי^[ט]" (יחזקאל מח, לה). לא קשיא, הא דמסתכלי באספקלריא^[י] המאירה^[יא], הא דלא מסתכלי באספקלריא המאירה. ודמסתכלי באספקלריא המאירה מי זוטרי כולי האי, והא אמר אבוי, לא פחות עלמא מתלתין ושיתא צדיקי דמקבלי אפי שכינה בכל יום, שנאמר "אֲשִׁירִי כָּל חֹזְבֵי

ביאור המאמרים

מלכים, וזכה בכיבוד אביו, ועליו נאמר "בְּךָ יִכָּבֵד אָב" (מלאכי א, ו), שכל הימים שהיה אביו מצורע והוא היה שופט עם הארץ, כדכתיב (מלכים ב טו) "וַיִּוְתָם (בנו) אֶבְרָהָם עַל הַפִּיטָה שֹׁפֵט וְגוֹ" לא נטל עליו כתר מלכות בחייו, וכל דינין שהיה דן אומרן בשם אביו.

לו. עד שיכלה העולם (רש"י).

לז. למעלה בשמים קרי ליה "עליה" והצדיקים שבארץ השייכים שם קרוים "בני עליה", ועל שם הכתוב "הַבּוֹנֵה בַשָּׁמַיִם מַעְלוֹתָו וְאֶגְדָּתוֹ עַל אֶרֶץ יִסְרָאֵל" (עמוס ט, ו), "ר"ל אגודתו של צדיקים השייכים שם בארץ יסודם לסכול עון העולם כדלעיל (מהרש"א חידושי אגדות).

לח. רואה אני לפי מעשה הבריות שבני עלייה כת המקבלין פני שכינה מועטים הם (רש"י).

למ. "סְבִיב שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵי אֲלֶפֶי" סיפיה דקרא "ה' שְׁמָה", דאף על גב דבירושלים שלעתיד לבא כתיב קרא, דרשינן ליה נמי להכי, דמקום ששכינה שמה סובבין אותו שמנה עשר אלף והם הצדיקים הנתונים לפניו ממלאכי השרת, שנאמר "פָּעַת יְאֹמֵר לִיעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל מִה פָּעַל אֵל" (במדבר כג, כג) ואומר "לְיִשְׂרָאֵל לְפָנַי ה' יִהְיֶה סְחָרָה" (ישעיהו כג, יח) ואומר "וְהָיוּ עֵינֶיךָ רְאוּת אֶת מוֹרְיָךְ" (ישעיהו ל, כ) (רש"י).

מ. מחיצה שחוצצת ביניהם לשכינה (רש"י).

מא. כמראה זו שרואין בה ויש צדיקים שאין מאירה להם כל כך ואין יכולין לראות ממש (רש"י).

לד. הא דיקבל אלעזר בנו יותר ממנו וכן יותם יותר מהוא ורבי אלעזר, לא שהם גדולים יותר ממנו אלא משום זכות הרבים הוא יותר גדול וזכותו גם כן נתרבה על ידי שיהיו רבים עמו דאין דומה אחד העושה את התורה לרבים העושים, כמו שפירש רש"י בחומש על פסוק (ויקרא כו, ח) "וַיִּרְדְּפוּ מִכֶּם חַמְשָׁה מְאֹה" (ערוך לנר). וכן הקשה בבן יהוידע, איך חשב זכות רבי אלעזר בנו יותר ממנו שבצירופו יפטר מיום שנברא העולם. וביאר על פי מה שכתב בספר הקדוש אבן שלמה על שיר השירים הקדמה בשם המפרשים ז"ל על מאמר (אבות פ"ב) אם למדת תורה הרבה נותנים לך שכר הרבה, דערך שכר התורה נחשב בערך אבנים טובות ומרגליות שאם מרגלית אחת שמשקלה משקל אחד שוה עשרה זהובים אם יהיה משקלה עשרה משקלים שוה אלף זהובים דנחשב כל משקל במאה זהובים, וכן על זה הדרך, עיין שם. ואם כן גם הכא אתי שפיר שבצירוף זכות רבי אלעזר שיצטרף עם זכות רשב"י להיות הכל חלק אחד ועצם אחד ממילא יגדל המשקל ואז יגדל הערך עד מאד ולעולם זכות רשב"י בפני עצמו הוא יותר גדול מרבי אלעזר בנו. ועוד ביאר, שידוע דכל צדיק יש לו התערבות עם אנשי דורו שנתפס בעבורם ולכן בעבור אנשי דורו שהוא נתפס עליהם צריך זכות הרבה להצילם אבל דורות שקדמו שאינם שייכים לו ואין נתפס בעבורם אז יספיק להצילו בתוספת זכות של רבי אלעזר בלבד.

לה. יותם בן עזיהו צדיק היה, ועניו יותר משאר

ל"ו" (מב) (ישעיהו ל, יח), ל"ו בנימטריא [מג] תלתין ושיתא הוון [מד]. לא קשיא, הא דעיילי
בבר [מה], הא דעיילי בלא בר [מז].

❖ ביצה ❖

ביצה דף טז עמוד א

אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, כל מצוה שנתן להם הקדוש ברוך הוא לישראל נתן להם בפרהסיא, חוץ משבת שנתן להם בצנעא, שנאמר "בְּיַמֵּי וַיְבִין בְּפִי יִשְׂרָאֵל אוֹת הַיָּהּ לְעֵלָם" (שמות לא, יז). אי הכי לא לענשו נכרים עלה [מז].

השבת
ניתנה
בצניעא

ביאור המאמרים

הנביאים על ידי אספקלריא שאינה מאירה חוץ ממשה. ובענין השאלה השניה שהקשה המהרש"א תירץ הערוך לנר, דיש לומר דלקיום העולם בעינן מ"ה צדיקים ומהם צריכים שיהיו ל"ו מסתכלים באספקלריא המאירה והשאר אפילו מסתכלים באספקלריא שאינה מאירה.

מה. ברשות (רש"י).

מו. בלא רשות, מועטים הן, ובהנהו קאמר אני ובני מהם (רש"י). ועוד פירש בערוך 'בר' בלשון תרגום 'בן', כלומר שהיא צדיק ובנו כמותו, כמו רבי שמעון ובנו רבי אלעזר מועטין כו', ע"ש (מהרש"א חידושי אגדות).

מוז. ואנן אשכחן שחזר הקדוש ברוך הוא להענישן על התורה ועל המצות, דכתיב "וַיִּרַח מִשְׁעִיר לְמוֹ הוֹפִיעַ מִיַּד פֶּאֶרְזָן" (דברים לג, ב) וכתוב "אֱלֹהֵי מִתְיָמָן יְבוֹא" (חבקוק ג, א) (רש"י). והקשה המהרש"א בחידושי אגדות, היאך יענשו העכו"ם על השבת אם לא יקיימוה הא אמרינן פ"ד מיתות עובר כוכבים ששבת חייב מיתה. ופירש להיפך דהכי קאמר, כיון דמצות שבת לא אודעינהו לא ליענשא עובדי כוכבים עליה אם יקיימוהו דהא ודאי מסברא אם הנכרי שובת שלא לשם מצוה דאינו חייב מיתה, ומשני דודאי מצות שבת אודעינהו על כן העובדי כוכבים חייב מיתה, אלא מתן שכרה דהיינו שבת של עולם הבא לא אודעינהו, כי הוא דבר סודי בבית גנזיו ורב טוב הצפון לצדיקים לעולם הבא, וזהו שכתוב "כִּי אֲנִי ה' מְקַדְּשֶׁכֶם" (שמות לא, יג) כשבת של עולם הבא שעל ידי השבת שהוא קודש שומריה קדושים לעולם הבא כמ"ש כל הנותר בירושלים קדוש גו' מה קדוש קיים. וובצל"ח תמה על דברי המהרש"א, דאטו הא דגוי ששבת פירושו לשם

מב. המחכים לכת שהוא כמנין לו (רש"י).

מג. משום דהוי מצי למכתב "אשרי כל חוכיו" דריש מלת ל"ו גימטריא כו' (מהרש"א חידושי אגדות).

מד. יש לדקדק דמסיק הכא דמסתכלי באספקלריא מאירה לא הוו פחות מל"ו צדיקי, ואנן אמרינן בפרק החולץ דמשה לחוד ראה באספקלריא מאירה וכל הנביאים לא ראו באספקלריא מאירה. ויש לומר דהתם נבביאים קאמר, אבל הכא בצדיקים וחכמים כמו רשב"י וחביריו קאמר, וכדאמרינן דחכם עדיף מנביא. ומיהו קצת קשה מההיא דפרק גיד הנשה אילו מ"ה צדיקים שהעולם מתקיים עליהם כו' ע"ש במאי מתוקמא מנין מ"ה צדיקים. ויש לומר דהתם בצדיקים במעשים בעלמא קאמר, והכא בחכמים בעיון מושכלים קמיירי (מהרש"א חידושי אגדות). והעיר בשפת אמת, דמה שהקשה המהרש"א דלא נתנבא באספקלריא מאירה אלא משה רבינו ע"ה בלבד תמוה, דהכא מיירי באותם שזוכין אחר פטירתם לכך, וכבר הקשו המפרשים על המהרש"א כן. והעיר בערוך לנר, דמה שתירץ המהרש"א דחכם עדיף מנביא הוא דוחק לומר שיגרעו כל הנביאים ממעלת הצדיקים שאינן פחות בכל דור מל"ו. על כן פירש, דיש לומר דהכא איירי ממקבלי פני שכינה על ידי אספקלריא המאירה שאין ביניהם מחיצה שאינה מאירה אבל לא שהם רואים השכינה דהא קאמר "פני השכינה", וזה אפילו משה לא ראה כדכתיב (שמות לג, כג) "וּפְנֵי לֹא יֵרְאוּ", אלא ע"כ דקבלת פני שכינה לאו היינו ראייה, אבל התם נבביאים כתיב "ואראה את ה'" דהיינו ראייה ממש לצד השכינה ובוזה קאמר דהך ראייה היתה בכל

שבת אודועי אודעינהו מתן שכרה לא אודעינהו^[מח]. ואי בעית אימא, מתן שכרה נמי אודעינהו נשמה יתירה^[מט] לא אודעינהו. דאמר רבי שמעון בן לקיש, נשמה יתירה נותן הקדוש ברוך הוא באדם ערב שבת ולמוצאי שבת נותלין אותה הימנו, שנאמר "שֶׁבֶת וַיִּנְפֹשׁ" (שמות לא, יז)^[נ] כיון ששבת ווי אברה נפש^[נא].

— ראש השנה —

ראש השנה דף ד עמוד א

תניא, אחד הנודר^[נב], ואחד המקדיש^[נג], ואחד המעריך^[נד], כיון שעברו עליו שלשה רגלים עובר בכל תאחר. רבי שמעון אומר, שלשה רגלים כסדרן וחג המצות תחילה. וכן היה רבי שמעון בן יוחי אומר, רגלים פעמים שלשה^[נה], פעמים ארבעה, פעמים חמשה^[נו]. כיצד, נדר לפני הפסח שלשה, לפני עצרת חמשה, לפני החג ארבעה. תנו רבנן, חייבי הדמין^[נז], והערכין, החרמין^[נח], וההקדשות, חמאות, ואשמות, עולות, ושלמים, צדקות ומעשרות, בכור ומעשר^[נח] ופסח, לקט שכחה ופאה, כיון שעברו עליהן שלשה רגלים עובר בכל תאחר. רבי שמעון אומר, שלשה רגלים כסדרן, וחג המצות תחלה. רבי מאיר אומר, כיון שעבר

מחלוקת
תנאים בדיון
בל תאחר

ביאור המאמרים

מז. רוחב לב למנוחה ולשמחה, ולהיות פתוח לרוחה, ויאכל וישתה ואין נפשו קצה עליו (רש"י).

נז. דרשינן ליה, אוי על הנפש שהלכה לה (רש"י).

נא. פירוש, ולפיכך תקנו להריח בבשמים במוצאי שבתות לשכח את הנפש מאברתה. אבל במוצאי שבת ליום טוב לא שהרי יום טוב משיב את הנפש ומשמחה. אבל במוצאי יום טוב לחול לא תקנו בשמים לפי שאין נשמה יתירה ביום טוב (שיטה מקובצת).

נב. האומר דמי עלי ששמין אותו כעבד (רש"י).

נג. דבר לכדק הבית (רש"י).

נד. שאמר ערכי עלי שהערך קצוב בתורה כפי שניו (רש"י).

נה. פעמים שהוא בכל תאחר בשלשה רגלים (רש"י).

נו. דבעינן כסדרן (רש"י).

נז. אמר דמי עלי (רש"י).

נח. חרמי גבוה (רש"י).

נח. מעשר בהמה (רש"י). ואת והא שלמים הוא וכבר קתני ליה שלמים. וי"ל תנא שלמים הבאים בנדר ותנא שלמים הבאין בחיוב (חידושי הריטב"א).

מצות שבת בראשית אתמהא, והלא בפירוש אמרו שם בסנהדרין (נח, ב) דאפילו בשני בשבת, וכוונת הרמב"ם בפ"י מהלכות מלכים (הלכה ט') הוא ששבת לשם חג, לאפוקי אם שבת מחמת שלא היה לו שום מלאכה וישב בטל אינו חייב, אבל אם שובת באיזה יום שיהיה מחמת שרצונו לעשות לו יום זה יום חג חייב, ומה לי אם יודע ממצות שבת בראשית או אם אינו יודע והוא מעצמו עושה לו יום חג לשבות בו, ואם כן נסתר תירוצו של מהרש"א. ובכן יהוידע פירש, דלא לענשו כשגוזרים על ישראל לבטל שבת כי יאמרו כיון דנתן להם השבת בצנעה שמע מינה דרצונו הוא שישמרו שבת בצנעה ולא בפרהסייא ולכן הם גוזרים לבטל מהם מצות שבת שמקיימים בפרהסייא. ודע שגם להסלקא דעתיה שאומר שנתנה שבת בצנעה היינו תחילת נתינתה שהיה במרה קודם עשרת הדברות שהיו בפרהסייא.

מח. פירוש, ואין להם פתחון פה על זה לפי שהם אינם חוששין אלא לכבוד העולם הזה. ושכרו, נשמה יתירה, פירוש, ועל זה חל עליו שפע אלהי ושכל יותר לעסוק בתורה ולעייין במעשה ה' (שיטה מקובצת).

עליהן רגל אחד עובר בכל תאחר. רבי אליעזר בן יעקב אומר, כיון שעברו עליהן שני רגלים עובר בכל תאחר. רבי אלעזר ברבי שמעון אומר, כיון שעבר עליהן חג הסוכות עובר עליהן בכל תאחר. מאי טעמא דתנא קמא, מכדי מינייהו סליק^[א], למה לי למהדר^[א] ומיכתב "בְּחַג הַמִּצּוֹת וּבְחַג הַשִּׁבְעוֹת וּבְחַג הַסּוּכּוֹת" (דברים טז, טז), שמע מינה לבל תאחר^[ב]. ורבי שמעון אומר, אינו צריך לומר בחג הסוכות^[ג] שבו דיבר הכתוב, למה נאמר, לומר שזה אחרון^[ד] וכו'.

❧ מגילה ❧

מגילה דף ו עמוד ב

אמר רבי יצחק, אם ראית רשע שהשעה משחקת לו אל תתגרה בו, שנאמר "אל תתחר במרעים" (תהלים לו, א), ולא עוד אלא שדרכיו מצליחין, שנאמר "יחילו דרכו בכל עת" (תהלים י, ה), ולא עוד אלא שזוכה בדיו, שנאמר "מרום משפטיך מנגדו"^[א] (תהלים י, ה), ולא עוד אלא שרואה בשונאיו שנאמר "כל צורריו יפח בָּהֶם"^[א] (תהלים י, ה). איני, והאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה, שנאמר "עֲזְבֵי תוֹרָה יִהְיֶה רָשָׁע וְשֹׁמֵר תּוֹרָה יִתְגַּדֵּל כָּם" (משלי כח, ד). ותניא, רבי דוסתאי בר מתון אמר, מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה, ואם לחשך אדם לומר "אל תתחר במרעים" ו"אל תקנא בעשי עולה" מי שלבו נוקפו אומר כן^[א], אלא אל תתחר^[ב] במרעים להיות כמרעים, ואל תקנא בעשי עולה להיות כעושי עולה, ואומר "אל יקנא לבך בחפאים" וגו'^[א] (משלי כג, יז). לא קשיא, הא במילי דידיה, הא במילי דשמיא. ואיבעית אימא, הא והא במילי

מתי מותר להתגרות ברשעים

ביאור המאמרים

לומר שזהו ראשון, ונראה פירושו לא היה צריך לומר במנין בתחלה חג המצות שבו פתח הכתוב בסדר מועדות, כי רחוק הוא מן הפרשה, וכיון שהיה מדבר בחג הסוכות ממנה הו"ל להתחיל מניינו ולכתוב הכי בחג הסוכות ובחג המצות ובחג השבועות, [ועוד] כיון שנראה חג הסוכות יותר מכולם לדבר בו בענין הראיה יזכרנו תחילה (ריטב"א).

סג. אף כשהזוירין לבל תאחר לא היה צריך להזכירו שהרי הענין עסוק בו (רש"י).

סד. עד שיעבור אותם כסדר הזה (רש"י).

סה. מסולקין הם ממנו (רש"י).

סו. בנפיחה בעלמא הן נופלים (רש"י).

סז. הירא מן העבירות שבידו אומר כן (רש"י).

סח. אינו לשון גירוי, אלא שלא תאחו במעשיו, כמו "וְאִיךָ תִּתְחַדָּה אֶת הַסּוּסִים" (ירמיהו יב, ה), כלומר שאינו רץ כמותו (רש"י).

סט. על כרחך אין קנאה זו לשון גירוי מלחמה

ס. כשאמר הכתוב "שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך בחג המצות" וגו' מהם היה עולה, כבר כתוב למעלה בענין שמור את חדש האביב, שבעה שבועות תספר לך חג הסוכות תעשה לך (רש"י).

סא. ולמנינהו בפרשת חג הסוכות (רש"י).

סב. דהכי קאמר: היו נראין לפניו לשלם נדריכם, ולא תבאו ויקם (רש"י). גירסת רש"י אינו צריך לומר בחג הסוכות שבו הכתוב מדבר למה נאמר לומר שזה אחרון, פי' בפרשת ראה דמסדר סדר המועדות כי קאי בסדר סוכות כתיב שלש פעמים בשנה יראה כל וכו', הלכך לא היה צריך לכתוב בפסוק זה בפירוש חג הסוכות, ולימא יראה כל זכורך לפני ה' אלהיך ובחג המצות ובחג השבועות שלשה פעמים, ומייתורא שמעינן שבא למנותו אחרון לבל תאחר שיהא חג המצות תחלה, ובכולהו נוסחי אשכחן לא היה צריך לומר חג המצות שבו פתח הכתוב תחלה למה נאמר

דידיה, ולא קשיא הא בצדיק גמור הא בצדיק שאינו גמור. דאמר רב הונא מאי דכתיב "לְמַה תְּפִיט בּוֹנֵדִים תַּחְרִישׁ בְּבִלְעַ רְשָׁע צְדִיק מִמּוֹנוֹ" (חבוקק א, יג), צדיק ממנו בולע, צדיק גמור אינו בולע. ואי בעית אימא, שעה משחקת לו שאני^[ט].

מגילה דף כט עמוד א

תניא, רבי שמעון בן יוחי אומר, בוא וראה^[עא] כמה חביבין ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, שבכל מקום שגלו שכינה עמהן, גלו למצרים שכינה עמהן^[עב], שנאמר "הֲנִגְלָה נְגִלְתִּי אֶל בֵּית אָבִיךָ בְּהִיּוֹתֶם בְּמִצְרַיִם לְבֵית פְּרַעֲה" וגו' (שמואל א' ב, כז)^[עג], גלו לבבל שכינה עמהן, שנאמר "לְמַעַנְכֶם שִׁלַּחְתִּי בְּבִלְהָ" (ישעיהו מג, יד), ואף כשהן עתידין ליגאל שכינה עמהן, שנאמר "וְיָשֶׁב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוֹתֶיךָ" (דברים ג, ג), והשיב לא נאמר אלא ושב^[עד], מלמד שהקדוש ברוך הוא שב

כל מקום שגלו ישראל שכינה עמהם

ביאור המאמרים

(מהרש"א, וע"ע שם).

עג. גלו לעולם שכינה עמהן שנאמר "וְשִׁמְתִּי כְסָאֵי בְּעֵלָם" (ירמיהו מט, לח). כן הוא בעין יעקב (רש"י).

עד. וקשה מאי דייק מ"ושב" דהא כתיב "ושב ה' את שבות עמו". ויש לומר דדייק מ"ושב" שני דכתיב "ושב ה' אלהיך את שבותך ושב וקבצך", והראשון "ושב" משמע עוקר, (והשני) ונעקר, כמו "ובכל תבואתו תשרש", דישאר איגארה בלעז (תוספות הרא"ש). ובטורי אבן האריך בקושיא זו, וזה לשונו: וקשה לי, הא גבי קיבוץ גלויות של אומות העולם נמי מצינו שנאמר "ושבתי את שבות בני עמון". וראיתי לפרש"י בפרשת נצבים אהאי קרא "ושב ה' אלהיך את שבותך" היה לו לכתוב "והשיב את שבותך", רבותינו למדו מכאן כביכול שהשכינה שרויה עם ישראל בצרות גלותם וכשנגאלין הכתיב גאולה לעצמו שהוא ישוב עמהן. ועי"ל שגדול יום קיבוץ גלויות ובקושי כאילו הוא עצמו צריך להיות אוהז בידו ממש איש איש ממקומו כענין שנאמר "וְאָתָם תִּלְקְטוּ לְאַחַד אַחַד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (ישעיהו כז, יב), ואף בגלויות שאר אומות מצינו כן "וְשִׁבְתִּי אֶת שְׁבוֹת בְּנֵי עַמּוֹן". מ"מ צריכין אנו ליישב דברי רבותינו. ונ"ל דדייקו לה מדכתב רחמנא "ושב" "ושב" ב' פעמים " וְשִׁב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוֹתֶיךָ וכו' וְשִׁב וְקִבְצֶיךָ", ואי כדפרש"י משום שגדול קיבוץ גלויות הוה ליה למימר פעם א' "ושב" ופעם ב' "והשיב", אלא ודאי ללמד הא נמי אתא שהקב"ה שב עמהן. ועוד יש לומר שאני גבי אומות העולם

אלא אחיות מעשיו מדכתיב בסיפא "כִּי אִם בְּיָרָאת ה' כָּל הַיּוֹם" (משלי כג, יז) (רש"י).

ע. כתב המאירי בבית הבחירה: "ראוי לכל תלמיד חכם להתגרות ברשעים כשרואה ממעשיהם מה שהוא חלול השם, אבל בשאר משא ומתן שבענייני עצמו ראוי לו להרחיק מן המחלוקת וכל שכן שלא יתגרה עם מי שהשעה משחקת לו, כאמרו ע"ה "אֶל תִּתְחַר בְּמִצְלִיחַ דְּרַכְפוֹ" (תהלים לו, ז), ומה שאמרו עליו "מְרוֹם מְשַׁפְּטֵי מַגְדוֹ" (תהלים י, ה), כלומר שמשפטי יושר השם נעלמים עליו הוא ענין רשע וטוב לו, וכבר ביארנו עניינו לפי הדרכים הדתיים בכמה מקומות".

עא. יש להבין אומרו "בא וראה" להיכן יבא. ונראה לי בס"ד כי בימימה היה ניכר גילוי שכינה בחוץ לארץ בבתי כנסיות, וכדאמר שכינה בבבל היכא שריא אמר אביי בכי כנישתא דהוצל ובכי כנישתא דשף ויתיב, ולזה אמר בא לבתי כנסיות שבחוץ לארץ, וראה בעיניך כמה חביבין ישראל, כי תמצא שם השראת שכינה בגלותם בחוץ לארץ (בן יהוידע).

עב. שהיתה השכינה מדברת עמהם במצרים לא הוה אצטריך לאתויי, דכמה דבורים מפורשים בתורה שהיה שם מהקב"ה למשה ולאהרן, אלא דודאי מלא כל הארץ כבודו, אבל מ"מ גילוי השכינה היא במקומות מיוחדות כמו במשכן ומקדש וקאמר דהכי נמי היה להם גילוי שכינה בגלות מצרים מדכתיב "הנגלה נגליתי" וגו' בלשון כפול להורות על גילוי שכינה שם

עמהן מבין הגלויות. בבבל היכא. אמר אבוי, בבי כנישתא דהוצל וכבי כנישתא דשף ויתיב^[ע] בנהרדעא. ולא תימא הכא והכא, אלא זמנין הכא וזמנין הכא.

❖ מועד קטן ❖

מועד קטן דף ט עמוד א

רבי יונתן בן עסמי ורבי יהודה בן גרים תנו פרשת נדרים^[ע] בי רבי שמעון בן יוחי, איפטור מיניה באורתא. לצפרא הדור וקא מפטרי מיניה, אמר להו, ולא אויפטוריתו מיני באורתא^[ע]. אמרו ליה, למדתנו רבינו, תלמיד שנפטר מרבו ולן באותה העיר צריך ליפטר ממנו פעם אחרת, שנאמר^[ע] "בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי [ע] שְׁלַח אֶת הָעָם וַיְבָרְכוּ אֶת הַמֶּלֶךְ" (מלכים א' ת, טו) וכתיב "וּבַיּוֹם עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה [ב] לַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי שְׁלַח אֶת הָעָם" (דברי הימים ב' ז, י), אלא מכאן לתלמיד הנפטר מרבו ולן באותה העיר צריך ליפטר ממנו פעם אחרת. אמר ליה לבריה, בני אדם הללו אנשים של צורה^[א] הם, זיל גביהון דליברכוך. אזל, אשכחינהו דקא רמו קראי אהרדי; כתיב "פֶּלֶם מַעְגַּל רִגְלָךָ [ב] וְכָל דְּרָכֶיךָ יִכְנוּ" (משלי ד, כו), וכתיב "אַרְחַ חַיִּים פֶּן תִּפְּלִים" (משלי ה, ו)^[ב]. לא קשיא, כאן במצוה שאפשר לעשותה על ידי אחרים^[ב],

ברכת בנו של רשב"י

ביאור המאמרים

אליו שנית. מיהו עובדא זו איתא נמי במד"ר (נח פ' ל"ד) ומפורש שם שנשתהו איזה ימים ואחר כך חזרו ליטול רשות, ע"ש (שפת אמת).

ע.ת. קשה למאי אצטריכו להביא לו ראייה והוכחה, וכי איהו לא ידע זה. ונראה לי בס"ד כי הם חשבו באומרו ולא אפטריתו מנאי בא לנסותם אם ידעו מקור הדין או לאו, כי אי אפשר לומר שבא לנסותם אם ידעו עיקר הדין או לאו, דהא חזא דאתו בצפרא לגביה, ואם כן יודעים הדין, אך בא לנסותם אם ידעו מקור הדין, מהיכא נפיק דין זה, ולכן השיבו בחכמה את הדין והמקור שלו מהיכא נפיק (רש"ש).

ע.פ. של חג, היינו בעשרים ושנים (רש"י).

פ. אלמא דבעשרים ושנים, ובעשרים ושלשה איפטרו מיניה (רש"י).

פ.א. כלומר חכמים (רש"י).

פ.ב. כלומר שקול מצות ועיין בהן איזו מצוה גדולה ועשה הגדולה (רש"י).

פ.ג. דמשמע כל מצוה שתבא לידך עשה אותה בין גדולה בין קטנה ואל תניח קטנה מפני הגדולה (רש"י).

פ.ד. לא יניח תורתו מפניה, כאן במצוה שאי

דאין למטעי ולומר שהקב"ה שב עמהן אין קפידא לכתוב "ושב" דודאי אבני עמון קאי ולא אהקב"ה, אבל גבי ישראל דאפשר למטעי שהקב"ה שב עמהן כמו שמצינו במצרים שהיתה שכינה עמהם אם איתא דהאי "ושב" אישראל לחודייהו קאי ולא אהקב"ה הל"ל "והשיב" דלא למטעי, אלא ודאי האמת כן שקאי נמי אהקב"ה ששב עמהן. וכה"ג מצינו רפ"ק דברכות (דף ב' ע"א) ממאי דהאי וטהר טהר יומא, וכ"כ כזה בפ"ק (דף ח' ע"א) גבי סוגיא דאין בין זב הרואה ב' ראיות".

ע.ה. ובנאה יכניה וסיעתו מאבנים ועפר שהביאו עמהן בגלותן לקיים מה שנאמר "כִּי רָצוּ עֲבָדֶיךָ אֶת אֲבֹנֵיהֶם וְאֶת עֲפָרָהּ יִחַנְנוּ" (תהלים קב, טו) (רש"י). עו. מסכת נדרים (רש"י).

ע.ו. וקשה אטו רשב"י לא ידע הדין הזה. ואפשר דלרוב ענותו לא חשיב להו כתלמידים שלו. ולפי מה שכתב הר"ן דהיכא דנטול רשות על דעת שילך למחר רשאי ליסע למחר ואין צריך ליטול רשות שנית, יש לומר דרבי שמעון היה סבור דבלילה ודאי לא ילכו ונתן להם רשות לילך למחר והם ה' דעתם ליסע בלילה ונמלכו ללון שם, ולהכי לא הביין רבי שמעון למה באו

כאן במצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים^[פא]. הדר יתבי וקא מבעי להו, כתיב "יִקְרָה הָיָא מְפִינִים וְכָל חֲפָצֶיךָ לֹא יִשְׁוּוּ בָּהּ"^[פב] (משלי ג, טו) הא חפצי שמים ישוו בה^[פג], וכתיב "וְכָל חֲפָצִים לֹא יִשְׁוּוּ בָּהּ"^[פד] (משלי ת, יא) דאפילו חפצי שמים לא ישוו בה^[פה]. כאן במצוה שאפשר לעשותה על ידי אחרים, כאן במצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים. אמרו ליה, מאי בעית הכא. אמר להו, דאמר לי אבא זיל גבייהו דליברכוך^[פז]. אמרו ליה, יהא רעוא דתזרע ולא תחצד, תעייל ולא תיפוק, תיפוק ולא תעייל^[פח], ליהרוב ביתך וליתוב אושפיוך, לבלבל פתורך, ולא תחזי שתא חדתא. כי אתא לגבי אבוח, אמר ליה, לא מבעיא דברוכי לא בירכך אבל צעורי צעורין^[פצ]. אמר ליה, מאי אמרו לך. הכי והכי אמרו לי. אמר ליה, הנך כוליהו ברכתא נינהו^[צא], תזרע ולא תחצד תוליד בנים ולא ימותו. תעייל ולא תיפוק תעייל כלתא^[צב]

ביאור המאמרים

סחורה ולא תמכרנה, תיפוק ולא תעייל שתוציא בסחורה במקום אחר ולא תביאנה (רש"י).

צא. מהאי לישנא שאמר ליה לאבוח "לא מבעיא דברוכי לא בירכך אבל צעורי צעורין" כו' ולא קאמר "לא בירכך אבל קללונך" כמו שאמר בלק "גם קב לא תקבנו גם פרה לא תברכנו" (במדבר כג, כה), נראה שגם הוא לא חשדן שהיו מקללים אותו ובודאי יש להם כוונה אחרת בזה, אבל כיון שלא הבין כוונת דבריהם קאמר דצעורי צעורין בזה שלפי דבריהם לא הבנתי מהם שום ברכה ואע"פ שהם בלשון קללה כוונתם לטובה ולברכה, כעין שאמרו חז"ל בפרק חלק טובה קללה שקלל אחיה השלוני מברכה שבירך בלעם הרשע את ישראל כו' דהכל הולך אחר הכוונה והם עשו כן לחדודי לידע אם יבין כוונת דבריהם שכוונו לברכה דלכך ציער עצמו שלא הבין כוונת דבריהם, וכה"ג צריך לומר לעיל שאמר לו "ולא אפטריתו מיני באורתא" שאמר להן כן לחדודי שהרי הוא למדם דצריך ליפטר ממנו פעם אחרת. ושמעתי עוד בזה שעשו כן כדי שיבא לאביו ויפרשו לו כוונתם לברכה ותחול הברכה עליו גם מאביו. והוא דחוק קצת דאם כן מהיכא הוה פסקי להו דהוא לא יבין כוונת דבריהם ואביו יבין (מהרש"א חידושי אגדות).

צב. ברכו אותו בשבע ברכות, ומה שבירכו בהאי לישנא כבר כתוב בזה בהגהות ילקוט יהושע בשם מהר"ם פדוואה ז"ל, ודברים נכונים הם, ועיין מהרש"א ז"ל בחידושי אגדות, ויש לכיין ברכות אלו כנגד ז' ברכות של חתן, והמשכיל יבין (קרן אורה).

צג. שדרך כלתא הולכת אצל הבעל (רש"י).

אפשר לעשותה על ידי אחרים מותר לו להניח תורתו ולהתעסק בה, וכן הלכה (ריטב"א). אע"פ שאמרו העוסק במצוה פטור מן המצוה אין תלמוד תורה בכלל זה אלא מי שהיה עוסק בתורה ואירעה מצוה לידו אם אפשר לאותה מצוה על ידי אחרים אין לו לבטל עליה, ואל תשיבני בטול תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה שאף הם אי אפשר באחרים בראוי לה שהכל צריכין להם להרבות בכבוד, ואם אי אפשר לו על ידי אחרים כגון שאין שם ראוי לה אלא הוא או שהיא מצוה המוטלת על גופו כגון לולב ושופר וכבוד אב ואם וקבורת מת מצוה במקום שאין לו קוברים ודומיהם המצוה קודמת ומבטל תלמוד תורה כדי לקיימה ואינו מפקיע חיובה מעליו בקיום מצות תלמוד תורה אפילו מצוה קלה, ואע"פ שהעוסק במצוה פטור מן המצוה, לא נאמר כן בתלמוד תורה הואיל ועקרה לדיעת קיום שאר מצות מבטלין אותה בשביל כל מצוה שאי אפשר לקיימה על ידי אחרים, כך היא שטת גדולי המפרשים (בית הבחירה למאירי).

פה. אל תפלס, אלא מצוה שבא לידך בין גדולה בין קטנה עשה (רש"י).

פז. שתבטל כל חפצך בשביל שתעסוק בתורה (רש"י).

פח. כלומר, שאם יש לך לעסוק במצוה תבטל תלמוד תורה ועסוק במצוה (רש"י).

פח. דמבטל מצוה ועוסק בתלמוד תורה (רש"י).

פז. מקשים, אמאי לא אמר לו כן באורתא, אחר דאפטרו מיניה. עיין בבן יהוידע שהאריך בזה.

צג. משמע ליה בסחורה, תעייל ולא תיפוק שתביא

ולא לימותו בנך דליפקון^[צד]. תיפוק ולא תעייל תוליד בנתא ולא ימותו גוברייהו וליהדרו לותיך. ליחרוב ביתך^[צה] וליתוב אושפיזך דהאי עלמא אושפיזך וההיא עלמא ביתא^[צז], דכתיב "קִרְבָּם פְּתִימוּ לְעוֹלָם" (תהלים מט, יב) אל תקרי קרבם אלא קברם. לכלבל פתורך בכני ובנתא, ולא תיחזי שתא חדתא^[צח] דלא תמות אנתך ולא תנסב אינתתא אחריתי.

חגיגה

חגיגה דף ט עמוד א

משנה. מי שלא חג ביום טוב הראשון של חג^[צח] חוגג את כל הרגל ויום טוב האחרון של חג^[צז], עבר הרגל ולא חג אינו חייב באחריותו, על זה נאמר "מְעוֹתָּהּ^[פ] לֹא יוֹכֵל לְתַקֵּן וְחֶסְרוֹן לֹא יוֹכֵל לְהַמְנוֹת" (קהלת א, טו). רבי שמעון בן מנסיא אומר^[קא], איזוה מעוות שאינו יכול להתקן, זה הבא על הערוה^[קב] והוליד ממנה ממזר^[קג], אם תאמר כגונב וגזול יכול הוא להחזירו^[קד] ויתקן^[קה]. רבי שמעון בן יוחי אומר, אין קורין מעוות אלא למי שהיה מתוקן בתחילה ונתעוות, ואיזה, זה תלמיד חכם הפורש מן התורה^[קי].

מעוות לא
יוכל לתקן

ביאור המאמרים

קא. פרוש, לא בא לחלוק על תנא קמא אלא שבא להוסיף בביאור הפסוק ואמר שכל העובר עבירה שאי אפשר לו להשיבה הוא מעוות בלא תקון כגון הבא על הערוה והוליד ממנה בן, ובגמ' פי' בקצת עריות אע"פ שלא הוליד ממנה כגון הבא על אשת ישראל ברצון או על אשת כהן אפילו באונס שהרי אסרה על בעלה ואין לה עוד תקון אע"פ שעל ידי שאר חלקי התשובה יש לו חלק לעולם הבא אחר שאין בידו להשיבה אבל גונב וגזול הרי אפשר לו להחזיר ולתקן עותתו (בית הבחירה למאירי).

קב. דטפי בושתי ניכר, שהמזמר נראה לעולם, אבל שאר עבירות רוצח וגזלן אין עדין לפניו (תוספות). גזל בכדי נקטו דהא בלאו האי טעמא קאמרינן במתני' דמעוות יוכל לתקון הוא, ואולי בגזול הרבים קאמרי דאין לו תקנה שלימה כדאיתא פרק הגזול (מהרש"א).

קג. שהביא פסולין בישראל, ויהא זכרון, לפיכך אין עונותיו נמחקין בתשובה (רש"י).

קד. דמי גניבתו וגזלתו לבעלים (רש"י).

קה. ויהא מתוקן מן החטא (רש"י).

קו. רשב"י אומר אין קורין מעוות אלא למי שהיה מתוקן מתחלתו והוא כעין תלמיד חכם שפירש, והוא שאמרו בגמרא אין אומרינן בקרו

צד. דלא לימות בנך, דהדרי נפקי מינך והדרי לבי נשיהו (רש"י). ולכאורה "לא לימות בנך" הוא בכלל "תזרע ולא תחצר", מתרץ המהרש"א, דהוסיף בכלל זה תעייל כלתא ולא ליפקון בגט. **צה.** בית קברתך דלא תמות אלא תחיה לאורך ימים (רש"י).

צו. דהאי עלמא דירת עראי כעין אושפיזא, וההוא עלמא דירת קבע כעין בית, ודומיא דהכי שנינו התקן עצמך בפרוודור כדי שתכנס לטרקלין, ומייתי מקרא "קִרְבָּם פְּתִימוּ לְעוֹלָם" אל תקרי קרבם אלא קברם, מתיבות מהופכות כמו כבש כשב שמלה שלמה, וברשעים כתיב האי קרא דהוי קברם בתימו לעולם שלא יחיו ויעמדו בתחיית המתים, מה שאין כן בצדיקים שגם שקברם בתימו מ"מ אינו לעולם שבזמן התחיה יעמדו מקברם ויחיו לעולם (מהרש"א חידושי אגדות).

צז. זו שנה ראשונה של נישואין דכתיב (דברים כד, ה) "כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה חֲדָשָׁה לֹא יֵצֵא" וגו' (רש"י).

צח. שלא הביא חגיגתו ביום הראשון של חג (רש"י).

צט. חוגג שמיני עצרת, ואף על גב דרגל בפני עצמו הוא הוי תשלומין לראשון (רש"י).

ק. מקולקל (רש"י).

חגיגה דף ט עמוד ב

תניא, רבי שמעון בן מנסיא אומר, גונב אדם אפשר שיחזיר גנבו ויתקן, גוזל אדם אפשר שיחזיר גזלו ויתקן, אבל הבא על אשת איש ואסרה לבעלה נטרד מן העולם והלך לו. רבי שמעון בן יוחי אומר, אין אומר בקרו גמל^[ק], בקרו חזיר, אלא בקרו מלה^[קח], ואי זה, זה תלמיד חכם שפירש מן התורה. רבי יהודה בן לקיש אמר, כל תלמיד חכם שפירש מן התורה עליו הכתוב אומר "כְּצִפּוֹר נֹדְדָת מִן קִנְיָה בֵּן אִישׁ נֹדֵד מִמְקוֹמוֹ"^[קט] (משלי כז, ח), ואומר "מָה מְצָאוּ אֲבוֹתֵיכֶם בִּי עוֹל בִּי רָחֳקוּ מֵעֲלִי"^[ק] (ירמיהו ב, ה) וכו'.

תלמיד חכם
שפירש

ביאור המאמרים

סור מרע היה מתחלה (מהרש"א).

קפ. מדמה את התלמיד חכם כדיבור חכם כפטפוט של צפור טהור כמפורש זה פרק יש בערכין שלכך מביא המצורע צפור החיה על שם תקנתו בפטפוט התורה, וקאמר דכן "איש נודד מִמְקוֹמוֹ" דהיינו מבית המדרש ששם היה לו פטפוט התורה ופירש ממנו לפטפוט דברים בטלים. ואמר ואומר "מָה מְצָאוּ גו' בִּי רָחֳקוּ מֵעֲלִי" אין לומר רחקו אלא מי שנתקרב מתחלה להקב"ה דהיינו בלימוד תורה כמפורש בענין "וְתִפְשֵׁי הַתּוֹרָה לֹא יִדְעוּנִי" (ירמיהו ב, ח) דהיינו שפירשו ממנה (מהרש"א).

גמל בקרו חזיר שהרי מעקרו אין ראוי לקרבן אלא בקרו טלה אם נפל בו מום אם לאו (בית הבחירה למאירי).

קז. זה לקרבן, כלומר מי שהוא מעוות מתחילתו אין זה מעוות (רש"י).

קח. זה לקרבן, שמא נפל בו מום ונתקלקל, כך לשון קלקול נופל באדם שהיה טוב מתחילה. פירש רש"י, לשון קלקול נופל באדם שהוא טוב מתחלה, עכ"ל. והיינו שהיה עושה טוב והיה לומד תורה מתחלה ועכשיו פירש, אבל הבא על אשת איש אין זה מקרי עושה טוב מתחלה אלא